

УДК 371.035.6(73)

О РОЛИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ У ВИХОВАННІ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ В УЧНІВ СЕРЕДНІХ ШКІЛ США

Є.О. Барилко

У статті розглядається роль національних цінностей у вихованні патріотичних якостей в учнів середніх шкіл США.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

У Державній національній програмі „Освіта” (Україна ХХІ століття) підкреслюється важливість обґрунтування теоретико-методологічних засад національної системи виховання з урахуванням вітчизняного й зарубіжного досвіду. Вивчення досягнень педагогічної теорії й практики провідних країн, що мають давні традиції виховання патріотичних якостей у підростаючого покоління на основі національних цінностей сприятиме збагаченню вітчизняного досвіду патріотичного виховання молоді, визначенню найбільш ефективних шляхів її вдосконалення. Ми звертаємось до досвіду США – країни, що має великий досвід з патріотичного виховання молоді на основі національних цінностей.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковане розв'язання даної проблеми і на які спирається автор

Проблеми патріотичного виховання в теорії і практиці розвитку системи освіти США розглядаються в роботах провідних американських науковців: М. Берковітца, Н. Віллард, Л. Кольберга, Т. Лікона, Л. Нуччі, Ф. Пауера, К. Райана, Е. Тюріела, Е. Хігінс, В. Хьюїтта та інших. В осмисленні філософських засад досліджуваної проблематики заслуговують на увагу праці американських філософів освіти: Дж. Д.Батлера, Т. Брамельда, С.О. Вебера, Дж.Л. Гутека, Дж. Дьюї, В.Ф. Канінгхем, Дж. Марітена, Дж. Спрінга, Дж. Л. Чайлдза та ін. Суттєвий внесок у вивчення проблеми

громадянського і патріотичного виховання школярів у США зробили вітчизняні дослідники, зокрема: З. Малькова, Б. Вульфсон, В. Пилиповський, О. Джуринаський, В. Жуковський, В. Червонецький, Н. Юсуфбекова. Психолого-педагогічні, соціально-педагогічні особливості виховання патріотичних якостей особистості на основі національних цінностей представлені працями О. Вишневського, І. Єрмакова, І. Коваленко, І. Мартинюка, А. Погрібного, М. Стельмаховича, К. Чорної.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Вивчення проблеми патріотичного виховання учнівської молоді в США дозволило виділити такі малодосліджені її аспекти: історико-ретроспективний розвиток громадянського і патріотичного виховання в школах США; зміст і технології його реалізації у навчально-виховному процесі в школі та позакласній діяльності; роль національних цінностей у вихованні патріотичних якостей в учнів середніх шкіл США. Аналіз наукових досліджень з визначеної проблематики дає підставу зробити висновок щодо необхідності зосередити увагу на вивченні зарубіжного досвіду з даного аспекту виховної діяльності, який може бути використаний і в Україні з урахуванням традицій і завдань патріотичного виховання в загальноосвітній школі.

Формування цілей статті (постанова завдання)

Мета статті полягає у висвітленні питання щодо ролі національних цінностей у вихованні патріотичних якостей в учнів середніх шкіл США.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Виховання патріотичних якостей в учнів середніх шкіл США здійснюється на основі національних цінностей. Традиційні американські цінності наочно проілюстровані у „Декларації незалежності” (1776), в якій було проголошено прагнення американських громадян бути вільними і розвивати свої таланти, дані їм Богом. На першій сторінці Конституції США сформульовані ті цілі-цінності, заради яких вона створювалася і приймалася: більш досконала Співдружність, Справедливість, Загальна Безпека, Благословенна Свобода для себе і своїх нащадків [4, с.102-103].

До середини XIX ст. школа мислилась як установа, де прищеплюються певні цінності, здебільшого релігійно-морального характеру, котрі виступають як своєрідне доповнення до церковних приписів, то згодом вона починає розглядатися як громадська інституція, в обов'язок

якої входило прищеплення як релігійних, так і світських цінностей, і, насамперед, традиційних американських. Комісія з освітньої політики Національної виховної асоціації й Американської асоціації шкільних адміністраторів у середині ХХ століття у своїй доповіді під назвою „Моральні і духовні цінності у державних школах” підтвердила важливість громадянського, патріотичного та морального виховання через засвоєння традиційних американських цінностей, таких як: альтруїзм, лояльність, співчуття, справедливість, послух, сміливість, переконання, пунктуальність, увічливість, щедрість, чесність, відповідальність, прямота, терпимість, самодисципліна, самоповага, захист себе та інших, працьовитість та повага до органів влади, розуміння і виконання громадянських обов’язків, захист правди та основних людських прав[3, 53].

Ціннісні орієнтації будь-якого суспільства, в тому числі й американського, містять у собі кращі загальнолюдські й національні ідеали, на яких вибудовують виховну систему, відводячи провідну роль громадянському й патріотичному вихованню. Виховний ідеал як цінність є за своєю суттю категорією історичною, оскільки кожній історичній етап має притаманні йому цінності. На кожному новому витку історичного руху вони знаходять нове смислове наповнення і взаємодіють з цінностями наступного періоду, зберігаючи в них свій конструктивно-позитивний зміст.

Для американців завжди традиційною цінністю залишається демократія, права людини. Але поряд з цими традиційними цінностями, існують і нові. Якщо у 70-х роках ХХ століття в ціннісних орієнтаціях молоді домінували такі цінності, як „кар’єра”, „індивідуалізм”, то на початку 80-х років ХХ століття з’являється тенденція до „корпоративного” („групового”) виховання[3, 128].

На ранніх стадіях свого формування індивідуалізм, виступаючи проти застарілих форм соціальної організації, які віджили, являв собою конкретно-історичну форму гуманістичної ідеології, яка проголошувала основними цінностями свободу та незалежність особистості, її право на самовизначення, на самостійний вибір цілей, форм і методів діяльності. Людина, яка звільнилася від феодальної деспотії, прагнула стати найвищою цінністю, метою соціального розвитку й історії, а не тільки засобом реалізації цілей, відчужених від неї інститутів. Ці прагнення були зафіксовані в Конституції США і Декларації незалежності. Вплив цих цінностей на формування менталітету американської нації непересічний. Вони сприяли розвитку таких

рис американського характеру, як відвага, мужність, сила волі, незалежність, працьовитість, винахідливість та ін.

У 80-і роки ХХ ст. культура як соціально-історичне явище переживала новий етап суспільного визнання як цінності, котру необхідно передавати молоді. У період, що розглядається в американській педагогіці, з'являється концепція „групового” або „колективного” індивідуалізму. Ця концепція являє собою модифікацію традиційного для Сполучених Штатів Америки розуміння індивідуалізму, але з пристосуванням його до тогочасних умов і вимог. Вона відбиває примирення індивідуалістичної спрямованості у вихованні з груповими та суспільними інтересами та нормами, які дитина має опанувати, щоб у майбутньому мати можливість успішно функціонувати в світі дорослих. [3, с.132]. В кожному з співвітчизників – дитині чи дорослому – присутній „колективний індивідуалізм”, який змушує його в одну хвилину ставитися до своїх особистих справ, наче він один у цілому світі, а в інший момент повертає американця до суспільних турбот, збуджуючи в нього почуття найжвавішого патріотизму [3, с.153-162].

Прибічники „нового (групового) індивідуалізму” в педагогіці виходять з переконання, що „активний і завзято цілеспрямований американець” з дитячих років здібний до яскравого самовиявлення і реалізації своїх мрій, подолання внутрішніх перешкод, що сприяє загальному благу і зміцненню національного й економічного престижу США у всьому світі [3, с.133].

Починаючи з 80-х років ХХ ст., в США проходять дискусії з приводу „традиційних” і „нових” цінностей. Багато цінностей було імпортовано з Європи і сформульовано задовго до виникнення самої американської нації [1, с.4]. Однак, за 200 років існування країни американці реформували європейський спадок таким чином, що широке коло соціальних і культурних норм стало відповідати новим умовам життя, а асимільовані цінності почали вважатися „традиційно американськими”.

Американські історики, зокрема: Маріо Р. Ді Нунціо, стверджує, що демократія як ідея не була запозичена з Європи. Вона народилася в результаті досвіду колоністів всупереч, а не завдяки європейській моделі. Демократію було „винайдено” в Америці і вже звідти експортовано в інші країни. Вона виростає в унікальних умовах безмежних земель та вільних людей, які самі могли розпоряджатися власною долею. Спосіб життя формував цінності, а ці цінності слугували ґрунтом для американського законодавства [3, с.158].

Так чи інакше, американці велику увагу приділяли і приділяють ідеї демократії у всіх сферах життя, в тому числі в освіті та вихованні.

Традиційні американські цінності нерозривно пов'язані з такими поняттями, як: національна американська ідея, американське кредо, американський патріотизм, тому ми не можемо залишити поза увагою розгляд цих понять. Крім того, вони відіграють провідну роль у вихованні патріотичних якостей американських школярів. З раннього дитинства американцям прищеплюються ці якості. Спочатку батьки в родині, потім учителі в школі пояснюють дітям сутність вищенаведених понять, переконують їх у тому, що саме національна ідея об'єднала людей різних національностей, і завдяки їй було створено велику і сильну державу під назвою «Сполучені Штати Америки».

Поняття "національна ідея" у тлумачних й енциклопедичних словниках зустрічається рідко, і тому в багаточисельних працях і публікаціях воно визначається по-різному. Однак, сутність поняття може бути сформульовано таким чином: "Національна ідея передає мету і сенс буття етносу, народу, нації у теперешній час і у майбутньому, з урахуванням минулого історичного досвіду та досвіду інших народів"[3]. Національна ідея, як стратегія виживання, розквіту й розвитку як у сьогоденні, так і в майбутньому в теперішній час, й в об'єднує народ незалежно від особистих переконань та ідеологій різних груп людей – партій, рухів і об'єднань, законність яких визначається відповідністю їхньої діяльності цілям нації, сформульованим у національній ідеї, що відображає волю більшої частини народу. Нація не може існувати без національної ідеї протягом тривалого часу. Розумна влада, у першу чергу, має бути зацікавлена у наявності чіткої, зрозумілої для нації та визнанню більшістю населення країни, національною ідеєю, відображеною у Конституції країни. Національну ідею пропагують засоби масової інформації, діячі літератури й мистецтва; за її допомогою виховують молоде покоління в дусі патріотизму, любові до власного народу та Батьківщині, готовності її захищати, сприяти її розквіту. Національна ідея здатна змінюватися з плином часу, коли перед нацією відкриваються нові перспективи і можливості, з'являються нові проблеми, що обумовлюються внутрішніми або зовнішніми факторами. У цьому випадку національна ідея корегується. Однак, коли у житті нації відбуваються різкі або неочікувані зміни, може виникнути необхідність сформулювати нову національну ідею – нову мету і сенс її існування. Отже, в деяких країнах спостерігаємо декілька національних ідей, що змінюють одна одну, а іноді у народа, нації існує одна

національна ідея протягом багатьох століть. Сполучені Штати Америки є країною, в якій національний пласт складається з великої кількості етносів, що об'єдналися під прапором єдиної національної ідеї, яка виникла фактично одночасно з утворенням США і знайшла відображення в Конституції країни. Її основне кредо становить загальний добробут нації і забезпечення всіх членам суспільства та їхнім нащадкам рівних можливостей, благ свободи і демократії.

Звернемося до історії. Відокремлення від Англії і створення незалежної держави стало Національною ідеєю у період до закінчення Війни за Незалежність (1775-1783р.р.), що завершився підписанням Паризького договору, в якому Велика Британія визнала свою поразку.

У 1787 році було прийнято Конституцію США, у якій перераховані пріоритетні цілі нації, а по суті визначено Національну ідею або національні американські цінності для тогочасного і прийдешніх поколінь американців, а саме: об'єднання народу, зміцнення зв'язків між штатами і федеральним урядом, захист країни від зовнішніх посягань на її свободу і незалежність, розквіт нації, гарантія справедливості та миру, захист свобод тепер й у майбутньому. 27 поправок до Конституції (Біль про права), прийняті у 1789р., гарантували свободу слова, віросповідання і преси.

Однією з найважливіших була проблема іммігрантів, тобто прийняття усіх бажаючих переселитися у Сполучені Штати, особливо в перші роки становлення держави. З того часу США прийняли більше 50 мільонів людей, а останнім часом майже 700 тисяч іммігрантів приїжджають до США щороку.

Американська Національна ідея стала основою спільної для нації ідеології розумного лібералізму й демократії, повага до яких прищеплюється з дитинства в сім'ї і школі. Національна ідея є втіленням найвищого патріотизму і спонукає діяти заради народу і країни.

Після Другої світової війни США відіграли вирішальну роль у поновленні економіки європейських держав, Японії, а також Південної Кореї, Тайваню та ін., ствердженні в них ідеалів свободи і демократії. Це спонукало американців розширити цілі Національної ідеї, сформулювавши їх як захист демократії і вільного ринку, розповсюдження їх по всьому світу, а останнім часом набуває підтримки рішуча і безкомпромісна боротьба з тероризмом як злочином проти людства. Ця місія сприймається більшістю американців як – "...просування свободи в інтересах народу країни і міжнародного суспільства...". ("Стратегічний план США на 2007-2012 фінансові роки"). У США суспільство і в першу чергу влада й інтелектуальна

еліта дотримуються конституційно визначених цілей нації тобто Національній ідеї.

Досвід США свідчить, що Національна ідея відбудовується інтелектуальними зусиллями американського народу і втілюється в життя через практичний досвід усіх прошарків населення - значну роль у цьому процесі відіграє інтелектуальна еліта країни, завдяки якій США стали провідною країною світу, утримуючи високі стандарти в галузі економіки, нових технологій, науки, культури й добробуту людей. Поряд з тим ми спостерігаємо, що ще з часів заснування американської держави народ Сполучених Штатів дотримується головних національних цінностей, які було накопичено у ході багатой і бурхливої історії, — віри у свободу особистості, демократію, прогрес і необхідність предоставити економічні можливості усім членам суспільства.

З поняттям „національні американські цінності” пов’язується поняття „американське кредо”. Відомий філософ Самуель Хантінгтон (Samuel Huntington), описуючи сутність американського патріотизму, запропонував використовувати термін "американське кредо" (American Creed). "Американське кредо" - це універсальні ідеологічні й культурні принципи (свобода, демократія, релігія, влада закону, індивідуалізм, прогрес тощо). Крім того, вони містять у собі такі категорії, як повага до основних інститутів влади США і до американської конституції. За останні десятиріччя у "кредо" було додано культурний плюралізм, а також расову і етнічну рівність.

Отже, на основі традиційних американських цінностей у американських школярів виховують патріотичні якості. Насамперед, – це патріотизм. Патріотизм як громадянська якість, є однією з найважливіших загальнонаціональних ідей, що об’єднує на духовній основі різні народи. Сутність цих ідей у різних країнах була і залишається різною. У деяких країнах – це свобода і незалежність, в інших – віра у богоізбраність народу або красива, наприклад, „американська мрія” тощо. На рівні суспільної свідомості під патріотизмом розуміють національну і державну ідею єдності й неповторності народу, що формується на основі традицій, стереотипів, історії та культури кожної конкретної нації. Для держави патріотизм може бути часткою ідеології, для суспільства – способом життя, для особистості – його сенсом. Патріотизм не є рухом проти чого-небудь, патріотизм становить рух за тими цінностями, що живлять суспільство і людину. Для

американців це – „національна американська ідея” та „американське кредо”. Отже, усі ці поняття тісно пов’язані між собою.

Протягом тривалого часу представники різних національностей та культур, що мешкають на одній території, тісно спілкуючись між собою, набули ідентичних рис та опанували ідентичні цінності.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку

Отже, кінець ХХ століття ознаменувався для американської педагогіки пошуком нової системи цінностей, зорієнтованої на вирішення глобальних проблем людства. Нова система приходить на зміну споживацькій етиці інформаційного віку. Усвідомлюючи ту ситуацію, в якій опинилося американське суспільство стосовно підростаючого покоління, американські педагоги спрямовують багато зусиль на відродження виховання в середніх школах на традиційних національних цінностях. Вони вдосконалюють систему виховання молодого покоління, прищеплюючи йому гуманістичні ідеали, які б єднали американське суспільство, сприяли подоланню соціальних, екологічних, економічних та інших проблем, зміцнювали престиж країни в міжнародній політиці. Напочатку ХХІ сторіччя спостерігається еволюційний перехід від традиційних до нових цінностей, при цьому зберігаються традиції, що розвиваються і доповнюються новими ідеями, які обумовлюються вимогами сьогодення. Нові духовні цінності, що набули глобального значення і які останнім часом утвердилися в США, в своїй основі спираються на традиційні національні цінності.

Цікавим для подальшого дослідження може бути ознайомлення з метою і завданнями виховання патріотичних якостей на основі національних цінностей в середніх школах США.

Література

1. Веселова В.В. Традиционные и новые ценности в системе образования США / Веселова В.В. // Педагогика. – 1996. – №2. – С.102-108.
2. Державна національна програма „Освіта” (Україна ХХІ століття) / К., 1994.
3. Джурицкий А.Н. История педагогики: Учеб. пособие для студентов педвузов. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 432с.
4. Малькова З.А. Американская школа: взгляд изнутри // Педагогика. – 2000. – №9. – С.103-104.
5. Huntington S. Who Are We? The Challenges to America's National Identity. – / S. Huntington. // – New York: Winston, 2006. – 125 p.

6. Kilpatrick W., Wolf G., Wolf S. Books that Build Character: Guide to Teaching Your Child Moral Values through Stories. – New York, 1994. – 270 p.

В статтє рассматриваеться роль національних цєнностей в воспитании патриотических качеств у учеников средних школ США.

Барилко Є.О. – аспірант кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ)

Рецизент – доктор педагогічних наук, професор Червонецький В.В.

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА НА ОСНОВІ ВЗАЄМОДІЇ МИСТЕЦТВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

С. М. Барилко

У статті розглядається проблема формування духовно-творчої особистості студента на основі взаємодії мистецтв у процесі вивчення зарубіжної літератури.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

У Державній національній програмі “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), Національній доктрині розвитку освіти акцентується увага на культуротворчих аспектах, що передбачає прилучення молоді до літератури, музики, образотворчого мистецтва, надбань народної творчості і здобутків української і світової культури, формування художньо-естетичної освіченості та збагачення духовного світу молоді. Змістом літературного компонента окрім аксіологічної та літературознавчої лінії є культурологічна, яка розглядає художню літературу у взаємозв'язаності з різними видами мистецтв. Державні вимоги до рівня знань передбачають знання про спільні закономірності розвитку різних видів мистецтв, розуміння значення літератури та культури для духовного розвитку людства. Таким чином, література сьогодні є одним із важливих засобів формування духовної культури молоді, якщо художнє слово органічно поєднується з іншими